Гвоздєй Наталія Іванівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки;
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ГРОШОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Грошова система України є одним із ключових елементів економіки, що забезпечує функціонування внутрішнього ринку, стабільність фінансової системи та підтримку економічного зростання. Проте, як і будь-яка інша грошова система у світі, вона стикається з численними викликами та проблемами, зумовленими як внутрішніми, так і зовнішніми факторами.

Актуальні труднощі функціонування грошової системи України особливо проявилися в періоди економічних, політичних і соціальних криз, які зумовили дестабілізацію валютного ринку, високі інфляційні показники, зниження довіри населення до гривні та активне поширення тіньової економіки. Додатковим викликом стала повномасштабна війна, що вимагає пристосування грошової системи до нових умов і пошуку дієвих механізмів подолання наявних проблем.

Глобалізація, стрімкий розвиток цифрових технологій, а також посилення міжнародної конкуренції додають нових завдань у сфері грошового обігу, монетарної політики та банківського регулювання. Зокрема, важливими питаннями залишаються підтримка стабільності гривні, забезпечення прозорості фінансових операцій, боротьба з корупцією у банківському секторі та стимулювання переходу до безготівкових розрахунків [1].

Грошова система – один із ключових елементів економічної стабільності та розвитку держави. Для України, що пройшла через гіперінфляційні спалахи 1990-х, кілька етапів кардинальної трансформації із 2022 року – через економічні виклики, пов’язані з повномасштабною війною, питання стійкості гривні та ефективності монетарної політики залишаються надзвичайно актуальними[2].

Після 2022–2024рр. НБУ зосередився на таргетуванні інфляції, підтримуючи ключову облікову ставку на рівні, який має стримувати інфляційні очікування та підтримувати попит на гривневі інструменти. Проте високий рівень невпорядженості економіки у воєнний час і значні фіскальні витрати створюють постійний тиск на ціни. Значна частка бюджетних видатків фінансується за рахунок міжнародної допомоги (МВФ, Світовий банк, донори). Це робить макрофінансову стабільність залежною від успішності програм зовнішнього фінансування та умов міжнародних кредиторів. Підтримка МВФ у формі EFF і регулярні перегляди програм мають як позитивний вплив (дисципліна політик, притік ресурсів), так і ризики (жорсткі умови програм у періоди гострого дефіциту)[3].

Перехід до безготівкових розрахунків прискорився, але велика частка тіньової економіки та відновлення інфраструктури в зоні бойових дій

ускладнюють повну цифровізацію платежів. Захищеність платіжної системи й інтеграція з міжнародними каналами також є пріоритетами (Інфраструктурні програми НБУ та міжнародних партнерів спрямовані саме на це.) Коливання валютного курсу у воєнні роки підсилювали невизначеність; водночас НБУ використовував валютні резерви для згладжування системи. Питання: як нарощувати сталі резерви в умовах обмеженого експорту та високих потреб у зовнішньому фінансуванні? Міжнародні кредити і гранти – частина рішення, але не довготривала альтернатива заходам внутрішньої консолідації.

НБУ перейшов до режиму інфляційного таргетування з відкритою комунікацією, використовує інструменти процентної політики та операції на відкритому ринку для регулювання ліквідності й курсового тиску. Публікація квартальних інфляційних звітів сприяє підвищенню прозорості та формуванню очікувань.

Програми МВФ та допомога Світового банку забезпечують фінансовий простір для здійснення реформ і мають на меті відновлення макростабільності, реформування фінансового сектора та відновлення інфраструктури. Заключені угоди про транші та технічну допомогу також покликані посилити платоспроможність держави в середньостроковій перспективі [4].

За даними Держстату, у 2022 році інфляція сягнула 26,6 %, у 2021 році – близько 10 %. Наприкінці 2023 року її рівень знизився до 5,1 % річних. Голова НБУ Андрій Пишний підкреслив: *«Інфляція знизилася швидше, ніж очікувалося, завдяки заходам НБУ з підтримання курсової стійкості»* [2]. Державний бюджет України на 2024 рік передбачав доходи у розмірі 1,76 трлн грн та видатки на рівні 3,35 трлн грн, дефіцит склав 1,57 трлн грн. Фактичні доходи держбюджету у 2024 році становили 3,12 трлн грн, а видатки – 4,49 трлн грн [5]. Дефіцит знизився до 17,7 % ВВП, що менше від запланованого рівня у 24,2 % ВВП.

Станом на 1 січня 2025 року міжнародні резерви України становили 43,8 млрд дол. США, що на 8 % більше, ніж 2024 р.[2]. На 1 липня 2025 року резерви зросли до 45,1 млрд дол. США, продемонструвавши відносну стійкість фінансової системи в умовах війни. Згідно з Інфляційним звітом НБУ (2023), реальний ВВП України зріс на 2,9 % у 2023 році. Прогнози МВФ і Кабміну передбачають зростання ВВП у межах 2,5–3,5 % у 2024 році та близько 5,5 % у 2025 році.

Інфляція в Україні значною мірою визначається станом гривні на валютному ринку. Основні піки девальвації та інфляції збігаються з періодами політичної та економічної нестабільності, зокрема у 2014–2015 та 2022 роках, що демонструє високу чутливість економіки до зовнішніх і внутрішніх шоків. Для стабілізації ситуації необхідним є посилення фінансової політики, зменшення залежності від імпорту та активний розвиток внутрішнього виробництва.

Сучасні реалії вимагають активної інтеграції новітніх технологій у грошову систему, зокрема впровадження цифрових валют і безготівкових

інструментів розрахунків. Це дозволяє підвищити ефективність грошового обігу, знизити витрати та забезпечити прозорість фінансових операцій.

Гроші залишаються фундаментальним елементом економіки, без якого неможливе функціонування ринкових відносин. Для забезпечення їх стабільності необхідно вдосконалювати грошово-кредитну політику, зміцнювати довіру до фінансових інституцій та стимулювати інновації у грошовій сфері. Такі заходи підвищать ефективність використання грошей як економічного ресурсу та сприятимуть сталому економічному розвитку України.

Список використаних джерел

1. Проблеми функціонування сучасної грошової системи України. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2023

2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua /ua/news/all/nbu-pererahuvav-na-potrebi-viyskovih196-mlrd-grn-na-spetsrahunku--ponad-1-mlrd-grn

3. International Monetary Fund (IMF) – прес-релізи та повідомлення про перегляди програми EFF для України. URL: https://www.imf.org/en/News /Articles/2025/06/30/pr-25227-ukraine-imf-completes-8th-rev-of-ext-arrang-under-eff?utm_source=chatgpt.com

4. Міністерство фінансів України. *Звіт про виконання бюджету 2025*. URL: https://mof.gov.ua/uk/

5. World Bank – «World Bank Group Support to Ukraine» (звіт про підтримку та оцінки потреби у фінансуванні відновлення). URL: https://thedocs.worldbank.org/en/doc/e3f1180759cce7f52826058517d542b5-0080012024/original/World-Bank-Group-Support-to-Ukraine-April-2024.pdf?utm_source=chatgpt.com